

وزارت جهاد کشاورزی

معاونت امور تولیدات دامی سازمان دامپزشکی کشور

مهر ۱۴۰۱

بسمه تعالی

ضوابط و مقررات

فنی و بهداشتی مراکز / واحدهای نگهداری و پرورش شتر

(بازنگری سوم)

معاونت امور تولیدات دامی:	سازمان دامپزشکی کشور:
۱- ستاد هماهنگی صدور پروانه‌ها	۱- دفتر نظارت بر بهداشت عمومی و مواد غذایی
۲- مرکز اصلاح نژاد و بهبود تولیدات دامی	۲- دفتر بهداشت و مدیریت بیماری های دامی
۳- دفتر تغذیه و بهبود جایگاه دام	

به نام خدا

ماده ۱- هدف:

هدف از تدوین این دستورالعمل، تعیین و اعمال ضوابط، مقررات و شرایط نگهداری و پرورش شتر به شیوه صنعتی است.

ماده ۲- دامنه کاربرد:

این دستورالعمل در خصوص صدور و تمدید پروانه تاسیس و بهره برداری و نیز پروانه‌های بهداشتی برای احداث واحد/مرکز نگهداری و پرورش شتر است.

تبصره- نگهداری و پرورش شتر در مناطق روستایی در قالب دامداری روستایی یا مشاغل خانگی، مشمول ضوابط این دستورالعمل نیست.

ماده ۳- مسئولیت اجراء:

کلیه اشخاص حقیقی یا حقوقی که مبادرت به نگهداری و پرورش شتر به شیوه صنعتی می‌نمایند و نیز سازمان نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی کشور، سازمان نظام دامپزشکی کشور یا واحدهای استانی تابعه مجری صدور و تمدید پروانه‌های تاسیس و بهره‌برداری و پروانه‌های بهداشتی (حسب مورد) برای نگهداری و پرورش شتر هستند و موظف به رعایت مفاد این دستورالعمل می‌باشند.

ماده ۴- محل و موقعیت مرکز / واحد نگهداری و پرورش شتر باید دارای شرایط زیر باشد:

- (۱) حریم بهداشتی از اماکن دامی و صنایع وابسته به دام، واحدهای صنعتی و مراکز خدماتی، جاده، راه آهن، فرودگاه و سکونتگاه‌ها را برابر جداول (۱)، (۲)، (۳) و (۴) پیوست شماره یک این دستورالعمل رعایت نماید.
- (۲) حریم خطوط انتقال و توزیع نیروی برق و دکل‌های فشار قوی برق تعیین شده از سوی وزارت نیرو را رعایت نماید.
- (۳) حریم در نظر گرفته شده برای «پارک ملی، تالاب، دریاچه، اثر طبیعی ملی»، «پناهگاه حیات وحش، منطقه حفاظت شده»، «رودخانه‌های دائمی (آب شرب و غیر شرب)»، «قنات و چاه آب شرب»، برابر ضوابط و معیارهای استقرار واحدهای صنعتی و تولیدی (موضوع تصویب نامه شماره ۷۸۹۴۶/ت۳۹۱۲۷ ه مورخ ۱۳۹۰/۴/۱۵ و اصلاحیه شماره ۱۷۹۵۶/ت۳۹۱۲۷ ه مورخ ۱۳۹۱/۲/۴ هیئت محترم وزیران) را رعایت نماید.

ماده ۵- نگهداری و پرورش شتر به روشهای زیر امکان پذیر است:

- (۱) نگهداری و پرورش شتر داشتنی:
  - ۱-۱- نگهداری و پرورش شتر داشتنی در سامانه متمرکز (بسته)
  - ۱-۲- نگهداری و پرورش شتر داشتنی در سامانه غیرمتمرکز (نیمه باز)
- (۲) نگهداری و پرورش شتر پرواری

ماده ۶- حداقل ظرفیت نگهداری و پرورش شتر داشتنی، ۲۰ نفر شتر ماده مولد و در نگهداری و پرورش شتر پرواری ۲۰ نفر در هر دوره

پرورش در نظر گرفته می‌شود.

حداکثر ظرفیت بر اساس سیاستهای ابلاغی صدور مجوزهای بخش دام توسط معاونت امور تولیدات دامی تعیین خواهد شد.

ماده ۷- ترکیب گله در پرورش شتر داشتی، براساس نگهداری یا فروش نرهای ۱ تا ۴ ساله، مطابق جدول شماره (۱)، تعیین می‌شود:

جدول ۱- ترکیب گله در نگهداری و پرورش شتر داشتی		
ترکیب گله	* ترکیب گله (درصد)	** ترکیب گله (درصد)
شتر ماده مولد (اروانه)	۴۵	۵۰
شتر نر مولد (لوک)	۱	۱
شتر ماده ۱ تا ۴ ساله	۱۵	۱۹
شتر نر ۱ تا ۴ ساله	۱۵	۰
بچه شتر ماده کمتر از یک سال	۱۲	۱۵
بچه شتر نر کمتر از یک سال	۱۲	۱۵
* ترکیب گله: در صورت نگهداری نرهای ۱ تا ۴ ساله		
** ترکیب گله: در صورت عدم نگهداری و فروش نرهای ۱ تا ۴ ساله		

ماده ۸- مساحت مورد نیاز برای تاسیسات اصلی و جانبی برای نگهداری و پرورش هر نفر شتر داشتی مطابق جدول شماره (۲)، در نظر

گرفته می‌شود:

جدول ۲- مساحت زمین مورد نیاز برای نگهداری و پرورش هر نفر شتر داشتی (متر مربع)

سایمانه غیر متمرکز (نیمه باز)		سایمانه متمرکز (بسته)		جایگاه/تاسیسات
غیر مسقف (بهاربند)	مسقف (سایبان)	غیر مسقف (بهاربند)	مسقف (سایبان)	
۱۲	۶	۱۲	۶	جایگاه شتر ماده مولد (اروانه)
۱۲	۶	۱۲	۶	جایگاه شتر نر مولد (لوک)
۴	۲	۴	۲	جایگاه بچه شتر ماده/ نر کمتر از یک سال
۸	۴	۸	۴	جایگاه شتر ماده/ نر یک تا چهار ساله
۰٫۹	۰٫۸	۰٫۹	۰٫۸	محل انتظار زایش و زایشگاه
۱٫۵	۲	۱٫۵	۲	شیردوشی/انتظار دوشش/نگهداری شیر
۰	۱٫۲	۰	۱٫۲	انبار کنسانتره
۰	۱٫۵	۰	۲٫۳	هانگار علوفه
۱٫۱	۰	۳	۰	سیلو

هانگار ماشین آلات	۰/۴	۰	۰/۴	۰
خانه کارگری	۱/۲	۰	۱/۲	۰
نگهبانی	۰/۱	۰	۰/۱	۰
مدیریت/اداری	۰/۳	۰	۰/۳	۰
درمانگاه	۰/۵	۰	۰/۵	۰
قرنطینه	۰/۵	۰	۰/۵	۰
جمع کل زیربنا	۲۶/۵	۴۱/۴	۲۷/۳	۳۹/۵
فضای سبز و دسترسی برای هر نفر	۷۰/۶	۷۳/۳		
جمع کل برای هر نفر مولد (متر مربع)	۱۳۶/۶	۱۴۲		

تبصره ۱- مساحت در نظر گرفته شده برای تاسیسات جانبی در جداول ۲ برای پرورش شتر داشتی تا ظرفیت ۱۰۰ نفر و برای ظرفیت‌های بیش از ۱۰۰ نفر مساحت تاسیسات مزبور به ازاء هر ۱۰۰ نفر شتر، به شرح ذیل افزایش داده می‌شود:

(۱) ظرفیت ۱۰۱ تا ۳۰۰ نفر به شرح زیر محاسبه و به فضای ۱۰۰ نفر ابتدایی اضافه می‌شود:

- درمانگاه و قرنطینه: ۱۵ درصد
- دفتر اداری، کارگری و نگهبانی: ۲۰ درصد
- سالن شیردوشی و اتاق نگهداری شیر با حفظ شرایط زنجیره سرد (فضای نگهداری تجهیزات شیر سردکن، Plate Cooler، چیلر و آیس بانک): ۵۰ درصد

(۲) ظرفیت ۳۰۱ تا ۶۰۰ نفر به شرح زیر محاسبه و به فضای ۳۰۰ نفر اضافه می‌شود:

- درمانگاه و قرنطینه: ۷ درصد
- دفتر اداری، کارگری و نگهبانی: ۱۰ درصد
- سالن شیردوشی و اتاق نگهداری شیر با حفظ شرایط زنجیره سرد (فضای نگهداری تجهیزات شیر سردکن، Plate Cooler، چیلر و آیس بانک): ۲۵ درصد

(۳) ظرفیت ۶۰۱ تا هزار نفر به شرح زیر محاسبه و به فضای ۶۰۰ نفر اضافه می‌شود:

- درمانگاه و قرنطینه: ۵ درصد
- دفتر اداری، کارگری و نگهبانی: ۷ درصد
- سالن شیردوشی و اتاق نگهداری شیر با حفظ شرایط زنجیره سرد (فضای نگهداری تجهیزات شیر سردکن، Plate Cooler، چیلر و آیس بانک): ۱۵ درصد

(۴) ظرفیت بالاتر از هزار نفر به شرح زیر محاسبه و به فضای ۱۰۰۰ نفر اضافه می‌شود::

- درمانگاه و قرنطینه: ۳ درصد
- دفتر اداری، کارگری و نگهبانی: ۳ درصد
- سالن شیردوشی و اتاق نگهداری شیر با حفظ شرایط زنجیره سرد (فضای نگهداری تجهیزات شیر سردکن، Plate Cooler، چیلر و آیس بانک): ۱۰ درصد

تبصره ۲- مساحت سایر تاسیسات مورد نیاز برای نگهداری و پرورش شتر داشتی مندرج در جدول (۲) متناسب با ظرفیت مرکز/واحد محاسبه و افزایش داده شود.

تبصره ۳- حداقل مساحت مورد نیاز برای مراکز/واحدهای نگهداری و پرورش شتر داشتی در سامانه‌های مختلف از ۲۰ تا هزار نفر شتر داشتی و بالاتر، مطابق با جدول (۲-۱) محاسبه و در نظر گرفته می‌شود.

جدول ۲-۱: مساحت زمین مورد نیاز از ۲۰ تا ۱۰۰۰ نفر و بالاتر به ازاء هر نفر شتر داشتی مولد (متر مربع)				
سامانه پرورش				
با توجه به ترکیب گله (ترکیبی از گروه های سنی و جنسی متفاوت)				
ظرفیت مولد	مسقف	غیر مسقف	فضای دسترسی	جمع کل
۲۰-۱۰۰	۲۷/۳	۴۱/۴	۷۳/۳	۱۴۲
۱۰۱-۳۰۰	۲۰/۲	۳۴	۶۳	۱۱۷/۲
۳۰۱-۶۰۰	۱۹	۳۲	۶۲	۱۱۳
۶۰۱-۱۰۰۰	۱۸	۳۱	۶۱	۱۱۰
۱۰۰۱ <	۱۸	۳۰	۶۰	۱۰۸
۲۰-۱۰۰	۲۶/۵	۳۹/۵	۷۰/۶	۱۳۶/۶
۱۰۱-۳۰۰	۱۹/۸	۳۲	۶۰	۱۱۱/۸
۳۰۱-۶۰۰	۱۸/۹	۳۱/۵	۵۹	۱۰۹/۴
۶۰۱-۱۰۰۰	۱۷/۴	۳۱	۵۷	۱۰۵/۴
۱۰۰۱ <	۱۴	۳۰	۵۶	۱۰۰

ماده ۹- حداقل مساحت مورد نیاز برای نگهداری و پرورش شتر پرواری و تاسیسات مربوطه مطابق با جدول (۳) محاسبه و در نظر گرفته می‌شود:

جدول ۳: حداقل مساحت زمین مورد نیاز برای نگهداری و پرورش هر نفر شتر پرواری (متر مربع)		
ترکیبی از گروه های سنی و جنسی متفاوت		جایگاه/تاسیسات
غیر مسقف	مسقف	
۸	۴	جایگاه پرورش
۰	۰/۷	انبار کنسانتره
۰	۰/۸	هانگار علوفه
۱/۳	۰	* سیلو

کارگری/نگهبانی	۰/۸	۰
**اداری	۰/۵	۰
قرنطینه	۰/۵	۰
درمانگاه	۰/۵	۰
هانگار ماشین آلات	۰/۵	۰
جمع کل زیر بنا به تفکیک	۸/۳	۹/۳
جمع کل زیر بنا	۱۷/۶	
فضای سبز و دسترسی	۱۷/۶	
جمع کل زمین	۳۵/۲	
* احداث سیلو در واحد های با ظرفیت کمتر از ۱۰۰ نفر الزامی نیست ولی در صورت عدم احداث سیلو، مساحت هانگار علوفه از ۰/۸ به ۱/۱ مترمربع به ازای هر نفر افزایش می یابد.		
** احداث ساختمان اداری در واحدهای با ظرفیت کمتر از ۱۰۰ نفر الزامی نمی باشد.		

تبصره ۱- مساحت در نظر گرفته شده برای تاسیسات جانبی جداول ۳ برای نگهداری و پرورش شتر پرواری تا ظرفیت ۱۰۰ نفر و برای ظرفیت های بیش از ۱۰۰ نفر مساحت تاسیسات مزبور به ازاء هر ۱۰۰ نفر شتر، به شرح ذیل افزایش داده می شود:

- (۱) ظرفیت ۱۰۱ تا ۳۰۰ نفر به شرح زیر محاسبه و به فضای ۱۰۰ نفر ابتدایی اضافه می شود:
  - درمانگاه و قرنطینه: ۱۵ درصد
  - دفتر اداری، کارگری و نگهبانی: ۲۰ درصد
- (۲) ظرفیت ۳۰۱ تا ۶۰۰ نفر به شرح زیر محاسبه و به فضای ۳۰۰ نفر اضافه می شود:
  - درمانگاه و قرنطینه: ۷ درصد
  - دفتر اداری، کارگری و نگهبانی : ۱۰ درصد
- (۳) ظرفیت ۶۰۱ تا هزار نفر به شرح زیر محاسبه و به فضای ۶۰۰ نفر اضافه می شود:
  - درمانگاه و قرنطینه: ۵ درصد
  - دفتر اداری، کارگری و نگهبانی : ۷ درصد
- (۴) ظرفیت بالاتر از هزار نفر به شرح زیر محاسبه و به فضای ۱۰۰۰ نفر اضافه می شود:
  - درمانگاه و قرنطینه: ۳ درصد
  - دفتر اداری، کارگری و نگهبانی : ۳ درصد

تبصره ۲- مساحت سایر تاسیسات مورد نیاز برای نگهداری و پرورش شتر پرواری مندرج در جدول (۳) متناسب با ظرفیت مرکز/واحد محاسبه و افزایش داده شود.

جدول ۲-۱: مساحت زمین مورد نیاز از ۲۰ تا ۱۰۰۰ نفر و بالاتر به ازاء هر نفر شتر پرواری (مترمربع)				
با توجه به ترکیب گله (ترکیبی از گروه های سنی و جنسی متفاوت)				
ظرفیت مولد	مسقف	غیر مسقف	فضای دسترسی	جمع کل
۲۰-۱۰۰	۸/۳	۹/۷	۱۸	۳۶
۱۰۱-۳۰۰	۷/۷	۹/۷	۱۵/۸۴	۳۳/۲۴
۳۰۱-۶۰۰	۷/۳۹	۹/۷	۱۴/۲۵	۳۱/۳۴
۶۰۱-۱۰۰۰	۷/۰۹	۹/۷	۱۲/۸۳	۲۹/۶۲
۱۰۰۱ <	۶/۸۱	۹/۷	۱۱/۵۴	۲۸/۰۵

ماده ۱۰- جایگاه نگهداری و پرورش شتر، باید به شرح امکانات و شرایط زیر باشد:

- (۱) جهت و موقعیت سالن باید طوری طراحی شود که از تهویه مناسب و نور کافی (نور طبیعی و مصنوعی) برخوردار باشد.
- (۲) درب ورودی به سالن قابل کنترل بوده و در خلاف جهت وزش بادهای غالب در منطقه باشد.
- (۳) کلیه لامپ‌های تعبیه شده در سالن باید دارای پوشش مناسب (قابل تمیز کردن) باشند.
- (۴) در مبادی ورودی به سالن حشره کش برقی برای جلوگیری از ورود حشرات نصب شود.
- (۵) ملزومات سقف:
  - ۱-۵- از مصالح مقاوم در مقابل گرما، سرما، رطوبت و باد و قابل شستشو و ضدعفونی باشد.
  - ۲-۵- ارتفاع سقف به نحو مناسب و متناسب با راحتی و آسایش شترها طراحی شود.
  - ۳-۵- دیوار تا سقف از مصالح مقاوم (مانند سیمان) قابل شستشو، ضدعفونی و یا شعله دادن، ساخته شده باشد.
- (۶) کف باید با مصالح مناسب به نحوی ساخته شود که محکم و مقاوم، قابل شستشو، ضدعفونی و شعله دادن بوده و لغزنده نباشد.
- (۷) مجهز به انشعاب آب سرد و گرم پرفشار جهت شستشو و نیز دستگاه پمپ فشار قوی و اسپری ضدعفونی با مخزن مناسب جهت ضدعفونی باشد.
- (۸) کانال‌های فاضلاب باید به نحوی طراحی گردد که:
  - ۱-۸- دارای عرض حدود ۲۰ سانتی متر و شیب نیم تا یک سانتی متر نسبت به یک متر طول کانال باشد.
  - ۲-۸- از مواد و مصالحی استفاده شود که قابل شستشو و ضدعفونی بوده و به مرور زمان خورده نشده و از بین نرود.
  - ۳-۸- فاقد زوایای تند به لحاظ جلوگیری از باقیماندن فاضلاب و مدفوع حیوان باشد.
  - ۴-۸- مجهز به روکش‌های مشبک مناسب (قابل شستشو و ضدعفونی و با استحکام لازم) و دریچه‌های بازدید بوده، تا امکان شستشو و تمیز کردن آن‌ها فراهم باشد.
  - ۵-۸- به چاه فاضلاب یا سیستم تصفیه فاضلاب و یا چاه سپتیک (مورد تایید اداره کل حفاظت محیط زیست استان) هدایت شود.

ماده ۱۱- در نظر گرفتن مکانی با امکانات و شرایط زیر، ترجیحاً در مجاورت جایگاه نگهداری و پرورش شتر به عنوان اتاق معاینه، درمانگاه و داروخانه به منظور انجام اقدامات درمانی و واکسیناسیون و مراقبت‌های بهداشتی شتر (بنا به ضرورت)، الزامی است:

- (۱) کف، دیوار و سقف باید محکم و قابل شستشو و ضدعفونی باشد.
- (۲) کف دارای راه آب مناسب برای دفع فاضلاب
- (۳) دارای محل مناسبی برای مقید کردن شتر برای معاینه و یا سایر عملیات درمانی باشد.
- (۴) دارای سرویس و تجهیزات لازم برای استراحت، معالجه و تغذیه شتر باشد.

- (۵) دارای محل مناسب جهت نگهداری دارو، تجهیزات و وسایل درمانگاهی باشد.
- (۶) از تهویه و نور کافی (طبیعی و مصنوعی) برای بررسی و معاینه کردن دام، برخوردار باشد.

ماده ۱۲- انبار نگهداری خوراک (علوفه، کنسانتره و مکمل) باید دارای شرایط و امکانات زیر باشد:

- (۱) دارای موقعیت مناسب نسبت به درب ورودی واحد/ مرکز باشد به نحوی که خودروی حمل خوراک برای تخلیه خوراک حداقل تردد را داشته و خودرو تحت هیچ شرایطی وارد منطقه پرورشی نشود.
- (۲) دما، رطوبت و تهویه قابل کنترل باشد.
- (۳) دارای پالت (محکم، مناسب، قابل شستشو و ضدعفونی) جهت نگهداری خوراک و کنسانتره، باشد.
- (۴) درب قابل کنترل برای جلوگیری از تردد افراد متفرقه به انبار باشد.
- (۵) کف و دیواره قابل شستشو و ضدعفونی و یا شعله دادن باشد.
- (۶) در برابر ورود و لانه گزینی جوندگان و پرندگان ایزوله باشد.

ماده ۱۳- رختکن که در محل ورود به مرکز/ واحد احداث می شود، باید دارای شرایط و امکانات زیر باشد:

- (۱) دارای شرایط بهداشتی (کف، سقف و دیواره ها قابل شستشو و ضدعفونی) و نور کافی و تهویه مناسب باشد.
- (۲) دارای کمد مناسب واحد حداقل دو جایگاه (برای لباس شخصی و لباس کار) برای هر پرسنل باشد.
- (۳) دارای روشویی مجهز به آب سرد و گرم، صابون مایع، حوله کاغذی یک بار مصرف و سطل درب دار باشد.
- (۴) واجد حوضچه ضد عفونی و یا چکمه شوی در مبادی خروجی رختکن باشد.
- (۵) لباس مخصوص (چکمه، کاله و...) مناسب برای پرسنل، کارگران و بازدیدکنندگان در نظر گرفته شود.

تبصره- در صورت به کارگیری کارکنان خانم، وجود رختکن اختصاصی بانوان با شرایط و امکانات فوق، الزامی است.

ماده ۱۴- سرویس های بهداشتی که برای پرسنل به تعداد مناسب و بصورت مجزا در نظر گرفته می شوند، باید دارای شرایط زیر باشند:

- (۱) دارای شرایط بهداشتی، تهویه و نور کافی (طبیعی و یا مصنوعی) باشد.
- (۲) دارای روشویی مجهز به آب سرد و گرم، صابون مایع، حوله کاغذی یک بار مصرف و سطل درب دار باشد.

ماده ۱۵- احداث حوضچه یا داکت ضد عفونی و دستگاه پمپ فشار قوی و نیز دستگاه اسپری ضدعفونی با مخزن مناسب در محل

ورودی واحد/ مرکز برای شستن چرخ ها و دور تا دور خودرو و نیز ضدعفونی خودروهایی که ورود آن ها اجتناب ناپذیر است، ضروری است.

ماده ۱۶- در صورت دپوی کود (فضولات) جمع آوری شده، در نظر گرفتن محل محفوظ جهت نگهداری/ دپوی آن قبل از خروج، در

دورترین نقطه (به سمت درب ورود و خروج) به نحوی که جهت وزش باد غالب به سمت جایگاه پرورش نباشد، الزامی است.

ماده ۱۷- باید قابلیت حذف لاشه های تلفاتی و بیمار را بصورت چاه دفن بهداشتی لاشه و یا کوره لاشه سوز (ترجیحاً) در دورترین نقطه

از جایگاه نگهداری و پرورش، به نحوی واقع شود که با در نظر گرفتن جهت وزش باد غالب مسیر باد به سمت جایگاه نباشد.

ماده ۱۸- امکان تامین آب مطابق با پارامترهای مورد نظر برای شتر فراهم باشد.

تبصره- مقدار آب شرب مورد نیاز بر اساس شیوه پرورش، نوع خوراک مصرفی (خشک یا علوفه تازه)، دمای محیط، وزن و سن دام، فیزیولوژیک و فعالیت حیوان متغیر بوده ولی در مجموع نیاز آبی پرورش شتر برای موارد متابولیکی، دفع ادرار، مدفوع و تعریق، تولید شیر و نظافت جایگاه، محاسبه و در مجموع به ازاء هر نفر شتر داشتنی مولد، حداقل ۶۰ لیتر و به ازاء هر نفر شتر پرواری، حداقل ۴۰ لیتر در شبانه روز، محاسبه می شود.

تبصره- با توجه به فیزیولوژی شتر و متابولیسم آن به مصرف املاح معدنی پرنیاز و کم نیاز و نمک طعام، این املاح در آب شرب شتر (حدود ۴ برابر گاو و سایر گونه‌ها) می‌باشد و همچنین آب غیرقابل شرب (شور و غیر متعارف) می‌تواند برای تولید خوراک و علوفه شتر مورد استفاده قرار گیرد.

ماده ۱۹- کلیه جایگاه‌ها و تاسیسات باید از منبع تامین برق مناسب برای فعالیت‌های جاری واحد/ مرکز پرورشی برخوردار باشند.

ماده ۲۰- واحد/ مرکز باید دارای سیستم جمع آوری و هدایت فاضلاب بصورت سر پوشیده با شیب مناسب به سمت چاه فاضلاب یا سپتیک (مورد تایید اداره کل حفاظت محیط زیست استان) باشد. چاه فاضلاب باید فاصله الزام از چاه آب و شبکه آبرسانی را دارا باشد به نحوی که امکان هرگونه نشت فاضلاب به چاه آب و شبکه آبرسانی فراهم نباشد.

ماده ۲۱- واحد/ مرکز باید دارای منبع سوخت مناسب و با ظرفیت کافی باشد. منبع سوخت باید در موقعیت مناسب واقع شود، به نحوی که:

(۱) جهت تخلیه سوخت نیاز به ورود وسیله نقلیه به داخل مرکز نباشد.

(۲) فاصله لازم بین منابع تامین سوخت و آب مصرفی به منظور جلوگیری از نشت مواد سوختی به شبکه آبرسانی رعایت شود.

ماده ۲۲- مرکز / واحد باید با دیوار (حداقل به ارتفاع ۲/۵ متر) به طور کامل محصور شده و از ورود افراد متفرقه و سایر حیوانات به داخل محوطه جلوگیری شود. در داخل محوطه کلیه مسیرهای جابجایی و دسترسی به جایگاه‌های پرورشی باید دارای پوشش مناسب قابل شستشو یا شعله دادن باشد.

تبصره- در صورت نگهداری سگ نگهبان، بایستی سلامت آن تایید شده باشد.

ماده ۲۳- پارکینگ خودروها باید در ابتدای ورودی به واحد/مرکز و تفکیک شده از تاسیسات اصلی و جانبی مرکز استقرار یابد. کف پارکینگ نیز قابل شستشو و ضد عفونی و دارای پوشش غیر قابل نفوذ (از قبیل بتن و آسفالت) باشد.

ماده ۲۴- روش‌های تامین علوفه و مراتع مورد نیاز در نگهداری و پرورش شتر داشتنی و پرواری:

(۱) شتر داشتنی: ارائه اسناد مالکیت اراضی زراعی یا قرارداد اجاره رسمی (محضری) اراضی کشت علوفه (داخلی یا فرا سرزمینی) و یا اجازه بهره برداری مراتع حداقل به مدت (۱۰) سال، به میزان یک هکتار برای هر ۷ نفر دام مولد با تایید سازمان جهاد کشاورزی استان توسط متقاضی قابل قبول است.

(۲) شتر پرواری: ارائه اسناد مالکیت اراضی زراعی یا قرارداد اجاره رسمی (محضری) اراضی کشت علوفه (داخلی یا فرا سرزمینی) حداقل به مدت (۱۰) سال، به میزان یک هکتار به ازاء هر ۱۰ نفر با تایید سازمان جهاد کشاورزی استان.

ماده ۲۵- ضوابط و مقررات واحد/مرکز نگهداری و پرورش شتر در ۲۵ ماده و ۵ تبصره، تدوین و از زمان ابلاغ لازم الاجرا بوده و کلیه ضوابط مغایر با آن از تاریخ ابلاغ ملغی می‌باشد.

پیوست ۱:

جدول (۱): حداقل فاصله مرکز/واحد نگهداری و پرورش شتر، با اماکن دامی و صنایع وابسته به دام (برحسب متر)

مرکز/واحد نگهداری و پرورش شتر		اماکن دامی و صنایع وابسته به دام	
پروراری	داشته		
۱۰۰۰	۱۰۰۰	اصلاح نژادی و تحقیقاتی	مراکز نگهداری و پرورش گاو و گاومیش، گوسفند و بز، شتر
۳۰۰	۲۵۰	داشته (شیری)	
۲۰۰	۳۰۰	پروراری (گوشتی)	
۱۰۰۰	۱۰۰۰	اصلاح نژادی و تحقیقاتی	مراکز نگهداری، تکثیر، پرورش و سوارکاری اسب و استر
۱۰۰۰	۱۰۰۰	مراکز نگهداری و پرورش اسب سیلیمی	
۳۰۰	۲۵۰	مراکز تکثیر و پرورش اسب	
۲۰۰	۳۰۰	کانون های سوار کاری، پرورشگاه ها و مراکز تربیت اسب	
۲۰۰	۲۰۰	خرگوش، نوتریا و چین چپلا	مراکز نگهداری و پرورش حیوانات پوستی و آزمایشگاهی
۲۰۰	۳۰۰	حیوانات آزمایشگاهی	
۲۰۰	۳۰۰	سمور (خز)، ایلتیس (پلی کت) و روباه	
۲۰۰	۲۰۰	مراکز نگهداری و پرورش سگ و گربه	
۳۰۰۰	۳۰۰۰	لاین	مراکز نگهداری و پرورش ماکیان (مرغ و خروس) و سایر ماکیان
۱۰۰۰	۱۰۰۰	اجداد	
۱۰۰۰	۱۰۰۰	اصلاح نژادی و تحقیقاتی	
۳۰۰	۳۰۰	مادر	
۱۲۰	۱۲۰	پولت، تخمگذار و گوشتی	
۵۰۰	۵۰۰	مادر (مولد)	شتر مرغ
۲۰۰	۲۰۰	پرورشی	
۵۰	۵۰	مراکز پرورش و نگهداری پرندگان زینتی	
۱۰۰	۱۰۰	ماهیان سردابی، گرمابی، خاویاری و میگو	مراکز تکثیر و پرورش آبزیان
۵۰	۵۰		
۲۵۰	۲۵۰	مراکز تکثیر و پرورش ملکه زنبور عسل	
-	-	مراکز نگهداری و پرورش زنبور عسل	
۵۰۰	۱۰۰۰	عرضه و کشتاری	میادین دام
۳۰۰	۳۰۰	جوجه کشی	کارخانجات
۲۰۰	۲۰۰	خوراک دام و طیور و آبزیان	
۵۰۰	۵۰۰	کارخانجات تبدیل ضایعات	
۴۰۰	۶۰۰	کشتارگاه دام	
۳۰۰	۴۰۰	کشتارگاه طیور	
۲۰۰	۲۰۰	سردخانه های نگهداری مواد پروتئینی و فرآورده های خام دامی	
۲۰۰	۲۰۰	مراکز فرآوری و بسته بندی فرآورده های خام دامی	
* موضوع ابلاغیه شماره ۲۰/۱۴۵۱ مورخ ۱۳۸۸/۰۱/۲۱ وزیر محترم جهاد کشاورزی			

جدول (۲): حداقل فاصله مرکز /واحد نگهداری و پرورش شتر
از صنایع غذایی، صنایع آرایشی و بهداشتی، صنایع دارویی و سایر واحدهای صنعتی و خدماتی* (بر حسب متر)

مرکز /واحد نگهداری و پرورش شتر (داستی/پروری)	عوارض تاسیساتی	
۱۵۰	سطح ۱	صنایع غذایی
۲۰۰	سطح ۲	
۳۰۰	سطح ۳	
۵۰۰	سطح ۴	
۵۰۰	سطح ۱	صنایع آرایشی
۶۰۰	سطح ۲	
۱۰۰۰	سطح ۱	صنایع دارویی
۱۵۰۰	سطح ۲	
۱۵۰	گروه ۱	سایر واحدهای صنعتی و خدماتی
۲۰۰	گروه ۲	
۲۵۰	گروه ۳	
۳۰۰	گروه ۴	
۵۰۰	گروه ۵	
۱۰۰۰	گروه ۶	
۱۰۰۰	گروه ۷	

* موضوع بخشنامه شماره ۴۶۳۸/د مورخ ۱۳۸۸/۰۶/۲۲ (ضوابط و معیارهای استقرار اماکن دامی و صنایع وابسته به دام)

جدول (۳): حداقل فاصله مرکز /واحد نگهداری و پرورش شتر از جاده ، راه آهن و فرودگاه* (بر حسب متر)

مرکز /واحد نگهداری و پرورش شتر(داستی/پروری)	عوارض تاسیساتی	
۵۰	فرعی	حریم جاده
۱۵۰	آزادراه ، بزرگراه و اصلی	
۵۰۰	منطقه ای	حریم فرودگاه
۱۰۰۰	اصلی	
۲۰۰۰	بین المللی	
۲۰۰	حریم راه آهن	

* موضوع ابلاغیه شماره ۲۰/۲۸۳۲۸ مورخ ۱۳۹۱/۰۹/۱۱ وزیر محترم جهاد کشاورزی
* فواصل تعیین شده برای جاده ، از آکس جاده محاسبه می شود .
* فواصل تعیین شده برای فرودگاه ها ، از حریم زمین محل احداث فرودگاه محاسبه می شود .

جدول ۴. حداقل فاصله مرکز نگهداری و پرورش شتر از سکونتگاه ها* (بر حسب متر)

مرکز / واحد نگهداری و پرورش شتر (داشتی / پرواری)	عوارض تاسیساتی
۱۵۰۰	کلان شهرها
۱۰۰۰	مراکز استان ها (به جز کلان شهرها)
۸۰۰	مراکز شهرستان (به جز مراکز استان ها و کلان شهرها)
۶۰۰	بیش از ۵۰۰۰۰ نفر جمعیت
۴۰۰	تا ۵۰۰۰۰ نفر جمعیت
۲۰۰	بیش از ۱۰۰ خانوار
۱۵۰	تا ۱۰۰ خانوار

* موضوع ابلاغیه شماره ۲۰/۳۳۸۸۴ مورخ ۱۳۹۱/۱۱/۲ وزیر محترم جهاد کشاورزی

* سکونتگاه ها به کلیه شهرها ، روستاها ، شهرک های مسکونی و مجتمع های مسکونی که دارای حداقل بیست خانوار ساکن می باشند ، اطلاق می شود.

* ملاک تشخیص جمعیت خانوار ، آخرین سرشماری مرکز آمار ایران می باشد.

* حریم در نظر گرفته شده نافی رعایت ضوابط و مقررات سایر ارگان های مسئول قانونی از جمله سازمان حفاظت محیط زیست نخواهد بود.

تبصره- شرایط برخورداری از تخفیف و تعدیل فواصل جداول (۱) ، (۲) ، (۳) و (۴) ، به شرح زیر می باشد:

۱- در صورت وجود عوارض طبیعی از قبیل تپه، کوه، دره، جنگل، رودخانه و غیره که محدودیت تردد ایجاد می کنند و یا در صورت درخت کاری به عمق ۶ متر و کاشت درخت حداقل در ۳ ردیف، فواصل مندرج در جداول فوق الذکر را می توان حداکثر تا ۲۰ (بیست) درصد کاهش داد.

۲- در استان های مازندران، گیلان، گلستان و مناطق اقلیمی مشابه از نظر آب وهوا و پوشش گیاهی در صورت ضرورت، فواصل مذکور را می توان علاوه بر موارد مندرج در تبصره (۱)، حداکثر تا ۱۰ درصد کاهش داد .

۳- در صورت برخورداری از شرایط و ضوابط تخفیف فواصل مندرج در ماده (۲۸) بخشنامه شماره ۴۶۳۸/د مورخ ۱۳۸۸/۰۶/۲۲ (با عنوان ضوابط و معیارهای استقرار اماکن دامی و صنایع وابسته به دام با سایر واحدهای صنعتی و مراکز خدماتی) ، تخفیف فاصله در حریم بهداشتی تعیین شده در جدول (۲) لحاظ خواهد شد.